

Ünite 10: Haramlar- Helaller

Haram ve Helalin Tanımı

Haram Kavramı

Haramlık durumuna “hürmet”, haram kılmaya “tahrîm”, haram kılman fiile veya nesneye de “haram” adı verilir. Muharram, hazr, mahzûr, memnû, menhiyyun anı terimleri de, haram terimi yerine kullanılabilir.

Özündeki (aslındaki) veya vasfındaki bir kötülükten dolayı, kesin bir delille ve açık/bağlayıcı bir ifadeyle yapılmaması istenen fiillere haram denir. Bir fiilin haram olabilmesi için kesin birer delil olan ayetle, mütevatir veya meşhur sünnetle ve aynı zamanda da kesin ve bağlayıcı bir ifadeyle yasaklanması gerekir.

Hanefiler dışındaki İslâm hukukçularının çoğuna göre haram, zannî delil sayılan ve kesin bilgi ifade etmeyen *haber-i vâhid* ile de sabit olabilir. Hanefiler, haber-i vâhidle kesin ve bağlayıcı şekilde yasaklanan fiile “tahrîmen mekruh”, kesin ve bağlayıcı olmayan yasaklamaya ise “tenzihen mekruh” adını verirler.

Haramın Türleri

Özünden Haram (haram li-zâtihî/li- aynihî)

Tanımı

Dinin ana kaynaklarının (Allah ve resulünün) özü yani mahiyeti ve varlığı açısından kötülük ve zarar içermesi dolayısıyla temelden haramlığına hükmettiği fiildir. Özünden haramlar; dinin beş temel amacı olan can, akıl, din, nesil ve malın korunmasını birinci dereceden hedefleyen yasaklardır.

Hükmü

Özü itibarıyla haramın hükmü üç açıdan ele alınabilir:

- Meşruiyeti: Fiil, temelden gayri meşru sayılır; zaruret durumu dışında hiçbir biçimde meşruluk kazanamaz.
- Hukukî sonucu: Mükellef bu fiili yaparsa, bâtil kabul edilir, fiile hiçbir olumlu sonuç bağlanmaz ve ulaşılmak istenen menfaat fiilin sahibine tanınmaz. Örneğin hırsızlık fiili, mülkiyetin kazanılması için sebep oluşturamaz.
- Yaptırımı: Bir şeyin haram kılınarak yasaklanmış olması, hem iman, hem de amel bakımından büyük önem taşır.

Haramın İmanî Yönü: Haramı inkâr edenler, hafife alıp alay edenler veya helal sayanlar, dinin sınırları dışına çıkar.

Haramın Amelî Yönü: Haramın karşılığında, bir farz olduğu düşünülür; bunun için haramın zıddı/terki farzdır. Haram fiili işlemekten sakınanlara “âdil”, işleyenlere ise “fâsık, âsî, günahkâr” denir. Saf terk, kişinin günahlığını bilmediği ve nefsinin de yöneltmediği günahlardan uzak durmasıdır.

Dolaylı Haram (haram li-ğayrihî)

Tanımı

Dinin ana kaynaklarının (Allah ve resulünün) özü/mahiyeti açısından değil, vasfı açısından kötülük ve zarar içermesine dayanarak dış bir unsur dolayısıyla haramlığına hükmettiği fiildir. Bu tür haramlara, “vasfından dolayı/geçici haram” da denebilir. Riba (faiz) veya fâsit şart içeren satış; başkasının malını rızasız almak gibi.

Hükmü

Dolaylı haramın hükmü de üç açıdan ele alınabilir:

- Meşruiyeti: Fiil, aslı açısından meşrudur, ama vasfı açısından gayri meşru sayılır
- Hukukî Sonucu: Örneğin, ribalı veya fâsit şart taşıyan satış, bâtil akitlerden değil, fâsit akitlerden sayılır.
- Yaptırımı: Dolaylı haramda, meşru kısım yapılabilir, ama haram kısmın terki farzdır. Ayet veya hadislerle dayalı olan kesin dolaylı haramı inkâr eden de, dinin sınırları dışına çıkar.

Haram şüphesi bulunan şeyden kaçınmak esastır: “Sana şüpheli geleni bırak, şüpheli gelmeyi al.” (Buhârî, “Büyü”, 3; Tirmizî, “Sıfatu'l-kıyâmet”, 60).

Allah'a şirk koşmanın haramlığı en başta gelir. Allah'tan başkasına kutsallık izafe edilmesi anlayışını ortadan kaldırma amaçlı haramlar da böyledir.

Haramın Dereceleri

Ayet ve hadislerin bir bütün olarak değerlendirilmesi sonucu, derecelendirme:

- **Allah'a şirk koşmak:** En büyük haram, Allah'a şirk koşmaktır.
- **Büyük günahlar:** Allah'a şirk koşmaktan sonra, büyük günahlar gelir. Kebîre (çoğulu: kebâir) denen büyük günahlar da, kendi aralarında bir derecelendirmeye tâbidir. Namaz, oruç gibi farzları terk etmek, kumar, hırsızlık, yalan, iftira, cinayet gibi fiilleri yapmak da büyük günahlar arasındadır.
- **Küçük günahlar:** Haramların en alt kademesinde, küçük günahlar yer alır. Bu günahlara Sağîre (çoğulu: sağâir) de denir.

Haramı İşleme Ruhsatı

Yasak fiil "ruhsat" denilen istisnâî hükümle sadece ihtiyacı giderme derecesinde ve geçici olarak mubah, hatta bazen vacip (farz) hale gelebilir. Ruhsatlar, iki türdür:

1. Terfih (genişlik) ruhsatı (Mubah ruhsat)

a. **Tanımı:** Haram (azîmet/ana) hükmü ve bu hükmün sebebi ortadan kalkmadığı halde, mubah muamelesi gören ruhsattır. İkrâh altında yani öldürülme veya bir uzvun yok edilmesi baskı ve tehdidiyle zorlanma durumunda olduğu gibi.

b. **Hükmü:** Mükellef, azimet hükmüne uymak ile ruhsattan yararlanmak arasında serbest bırakılır. Bununla birlikte azimeti tercih ederek ruhsatın kullanılmaması evlâdır, ecir ve sevap kazandırır.

2. İskat (zaruret ve kolaylık) ruhsatı (Vacip ruhsat)

a. **Tanımı:** Haram (azimet) hükmü ve onun sebebi ortadan kalkan ruhsattır. Şiddetli açlık durumunda hayatî tehlikeyi atlatıp ölümden kurtulmak için domuz eti veya meyte gibi haram gıdaları kullanmak gibi.

b. **Hükmü:** Yükümlünün, canını veya bir uzvunu kaybetmekten endişe etmesi durumunda ruhsatı kullanmak vaciptir (el-Bakara 2/173).

Helal Kavramı

Helal terimi, mubah teriminin eş anlamlısıdır. Mubah için, ayrıca "hıl (bağlanmamış/yasaklanmamış/bağsız), mutlak (serbest), câiz (olağan)" terimleri de kullanılır. Mubahın kaynağı, ya dindir (*ibâha-i şer'iyye*), ya da insan aklındır (*ibâha-i akliyye*).

1. İbâha-i şer'iyye

Şâri'nin fiil veya terkinin cevâzını bizzat düzenlediği mubahlardır. Kurban etlerini saklamanın helalliği (Buhârî, "Edâhî", 16) gibi. Bu tür mubahları/helalleri inkâr etmek, kesin bir delile dayanıyorsa küfürdür, kişiyi dinden çıkarır. Allah'ın haram kılmadığını haram kılan, Allah'ın haram kıldığını helal kılan gibidir.

2. İbâha-i Asliyye/Akliyye (İstishâbu'l-Hâl/Hükm-i Aslî)

Eşyada aslolan, mubah oluşturu (el- aslu fi'l-eşyâi elibâha) ilkesi vardır. Günlük İnsanî ihtiyaçlarımızın geneli mubahdır. İbâha-i akliyye, çok geniş bir helal dairesi ortaya koyar.

Günlük Hayatımızdaki Başlıca Haramlar - Helaller

Gıdalarda Haramlar-Helaller

Hayvanı Gıdalar

Kur'ân-ı sadece domuz etinin haramlığı belirtilmekle yetinilmiştir. Haram kılman hayvanların ölüm tarzı ile kesim usûlü öne çıkarılmıştır.

Cinsleri

Kara Hayvanları

Domuz etinin ve yağının yenmesi haramdır. Diğer kara hayvanlarına gelince, Kur'ân-ı Kerim'de gıdaların yenmesi, genellikle temiz-pis (tayyibât- habâis) karşıtlığıyla ele alınarak, temel ölçüt verilmiştir.

Eti yenmeyen hayvanlar üç kısma ayrılabilir: Azı dişleriyle kapıp avlayan, parçalayan ve kendisini savunan hayvanların etleri haramdır. Domuz, kurt, ayı, arslan, kaplan, pars, maymun, sansar, sırtlan, fil, köpek, kedi, keler, tilki, gelincik gibi dört ayaklı hayvanlar.

Tırnaklarıyla kapıp avlanan ve korkunç tabiatlı olan kuşların etleri de haram veya tahrîmen mekruhtur. Kartal, akbaba, atmaca, çaylak, kuzgun, karga, yarasa, şahin gibi kuşlar.

İğrenç tabiatlı olan, insana tiksinti veren hayvanların etleri de haramdır. Fare, yaban faresi, yılan, akrep, kene, kurbağa, kara ve deniz kaplumbağası, arı, karasinek, sivrisinek, köstebek, kirpi ve haşerat gibi. **Melez Hayvanlar**

Eti yenen bir hayvanla eti yenmeyen bir hayvanın çiftleşmesinden doğan hayvanların etlerinin yenip yenmeyeceği tartışmalıdır.

Deniz/Su Hayvanları

Bu konuda üç ana yaklaşım vardır:

Bütün Deniz Hayvanları Helaldir Görüşü: Fakihlerin çoğunluğu, bütün deniz/su hayvanlarının -kendiliğinden ölmüş olsa bile- helal olduğu görüşündedir.

Eti Yenen Kara Hayvanlarına Benzeyenlerin Helalliyi Görüşü: Şâfi mezhebi içinde, Hanelilere biraz paralel düşecek biçimde, su hayvanlarından eti yenen kara hayvanlarına benzeyenleri helal, eti yenmeyen kara hayvanlarına benzeyenleri haram sayan bir görüş bulunmaktadır.

Yalnızca Balık Helaldir Görüşü: Hanelilere göre, deniz hayvanlarından yalnızca bütün türleriyle balık helaldir. Kendiliğinden ölmüş ve su üzerine çıkmış balıklar yenmez. Balık dışındaki deniz hayvanları, ya iğrençtir (habâis), ya da boğazlanmadığı için leş (:meyte) sayılır.

Vasıfları

Allah Adı Anılmadan Kesilen Hayvan: Hayvan kesiminde Allah adını anmak (besmele çekmek: tesmiye), etin yenmesinin helal olması için şarttır. Kesen kişinin Müslüman yahut ehl-i kitap olması gerekir. Bu yüzden; ateistlerin, animistlerin ve putperestlerin kestiği hayvanın eti helal değildir.

Üşülünce Kesilmeden Ölen Hayvan (meyte, murdar): Dinî kesim usulünce yapılmayıp kendiliğinden veya başka hayvanların saldırısı sonucu ölmüş hayvanlara meyte (murdar) adı verilir. Meytenin yenmesi haramdır.

Pislik Yiyen Hayvan (cellâle): Tavuk, kaz, ördek ve hindi gibi eti helal kümes hayvanlarının dinen necis sayılan maddelerle beslendikleri takdirde bekletilmeden kesilip yenmeleri bütün mezheplere göre mekruhtur.

Bitkisel Gıdalar

Sarhoş Edici ve Uyuşturucu Maddeler

Sarhoş edici içkiler "hamr" kapsamında Kur'ân'da ele alınmış, birey ve toplumlara büyük zararlar veren ve yıkım yapan şeytan işi pisliklerden birisi sayılarak kesin bir üslupla yasaklanmıştır (el-Mâide 5/90-91).

Hz.Peygamber (sav)'in (s.a.) " *Her sarhoşluk veren şey hamrdır (şarap) ve her hamr da haramdır* " (Buhârî, "Ahkâm", 21; Müslim, "Eşribe", 73-75; Ebû Dâvûd, "Eşribe", 5) hadisi, her türlü sarhoş edici sıvı veya katı maddenin haram olduğunu belirtir. Uyuşturucu her çeşit madde de bu kapsamdadır. İslâm içilmesinin yanısıra, içki ticaretini de haram saymış, Müslümanın gayri müslimle de olsa içki alışverişini yasaklamıştır.

Keyif Verici Maddeler

Birçok âlim bu sayılanların gerçekleşmesi halinde sigara içmenin haram olduğunu söylemiştir. Sigara içmek en azından tahrîmen mekruhtur.

Zaruret ve Darda Kalma

Durumları

İslâm'da zaruretler, mahzurları (haramları) ortadan kaldırır. Bir haramı helal saymamak ve haddi aşmamak kaydıyla, bazen zaruret miktarmca, yasak bir fiil işlenebilir.

Açlık ve Susuzluk Zarureti

Açlık veya susuzluktan ölme kertesine gelen kişi, canını kurtaracak kadar haram nesne yiyebilir veya içebilir.

Haram Nesnelere Tedavi Zarureti

İlaç da gıda gibi, hayatın zaruretlerinden biridir.

Başkası bulunmadığı için içki veya alkollü ilaç, zaruret prensibi dolayısıyla kullanılabilir.

Haram nesneyle tedavi için, şu şartlar bulunmalıdır: a. Kullanılmadığı takdirde, sağlığı tehdit eden gerçek bir hastalık bulunmalı, b. Yerine geçecek helal bir ilaç olmamalı, c. Uzmanlığına güvenilir bir doktor tarafından tavsiye edilmiş olmalı.

Kıyafetle İlgili Haramlar - Helaller

Giysiler

Dışarıda erkeğin göbekte diz kapağı arası, kadının ise el, ayak ve yüz dışındaki bütün vücudunun örtülmesi gerekir.

Giymenin temel ilkeleri; avret denilen yerleri örtmek (tesettür), temiz ve güzel görünmek, dikkat çekici davranışlardan kaçınmak, kendi cinsiyetine özgü giysileri giymek ile giysinin şeffaf olmaması, vücut hatlarını belli etmemesi şeklinde belirlenmiştir.

Erkeklerin, saf ipek veya malzemesinin çoğu ipek olan giyecekler ile altını giyecek, süs ve eşya olarak kullanması haramdır (Ebû Dâvûd, "Libâs", 4, 9, 11; Nesâî, "Zînet", 40,43, 45).

Bedene Müdahaleler

Saç Ektirmek ve Peruk Takmak: Hz.Peygamber (sav)'in yasakladığı ve lânetlediği şeylerden birisi de, saçı dökülen veya dökülmeyen kimselerin başlarına başkalarının saçlarını koymaları veya bunları eklemeleridir (Buhârî, "Libâs", 83, 85; Müslim, "Libâs", 115, 117, 119). Kellik ve dazlaklıktan ağır psikolojik rahatsızlık duyanların saç ektirmesi, bir tür tedavidir, yasak kapsamına girmez.

Kaş Aldırmak: Bu, yaratılışı değiştirme mahiyetindedir. Hz.Peygamber (sav)'in lânetine, gereksiz tüy ve kaş aldırma ve alanlar da dâhildir (Buhârî, "Libâs", 82, 84; Müslim, "Libâs", 120).

Dövme Yaptırmak ve Dişlerin Şeklini Değiştirmek: Hz. Peygamber (sav) vücuduna dövme (veşm) yaptıran ve yapana, tedavi amacı dışında dişleri yontarak (teflîc) şeklini değiştiren ve bunu yaptıranı lânet etmiştir (Buhârî, "Libâs", 82-87; Müslim, "Libâs", 119).

Estetik Ameliyatın sağlıksızlığa iten, toplum içinde manen işkence çekmesine sebep olan bir anormallik veya fazlalık olursa, bunun izâlesi, tedavi mahiyetindedir.

Ev Eşyası ve Gereçleriyle İlgili Haramlar-Helaller

Altın ve Gümüş Kaplar, İpek Sergiler

Hadis te(Buhârî, "Eşribe", 28; "Etime", 29; Müslim, "Libâs", 4, 5), altın ve gümüşün kap-kacak ve ev eşyası, ipeğin de sergi vb. olarak kullanılmasını, erkek ve kadın bütün Müslümanlara haram kılmaktadır.

Resim ve Heykel

Resmin konusuna, ressam veya resmi kullananın maksadına ve kullanıldığı yere göre çeşitli hükümler getirir. Bu hükümleri, şöylece belirtebiliriz:

a. Tevhid İnancına ve İslâm Ahlâkına Aykırı Resimler: Mukaddes sayılan, tapınılan, ulûhiyyet (tanrılık) izafe edilen şeylerin resimlerini yapmak ve kullanmak haramdır.

b. Canlı Resimleri: Resimlerin dinî bir kutsama ve ululamaya götürmedikçe câiz olduğudur. Titizlik gösterilen nokta, tevhid inancının korunmasıdır.

c. Canlılara Ait Olmayan Resimler: Bunların dışında kalan resimlerden canlılara ait olmayanları yapmak ve kullanmak serbesttir.

Heykele gelince, "İçinde heykeller bulunan eve melekler girmez" (Buhârî, "Bed'u'l-halk", 7; "Megâzî", 12; sahih hadisler Müslümanın evinde heykel bulundurmasına ve heykel yapmasına engeldir.

İş-Meslek ve Kazançta Haramlar-Helaller

Haram işlerde çalışmak, hırsızlık ve gasp, ihtikâr (karaborsa), faiz (ribâ), rüşvet, kumar, piyango ve faiz esasına dayanan bireysel emeklilik ve hayat sigortası.

Sigortalının ödediği para “ödünç” olsa, alacağı ancak verdiği kadar olur, fazlası faizdir.

Toplanan sigorta primleri, haram- helal kaidelerine riayet edilmeden nemalandırılmaktadır. İşte bu sebeple adına hayat sigortası vb. denilen bu tür bir işlem, İslâm’a göre meşru değildir.

Aile ve Cinsel Konulardaki Haramlar-Helaller

Muharremât

Müslüman olmayanlar aynı zamanda ehli kitap da değilseler, onlarla evlenmek Müslüman erkek ve kadınlar için haramdır (bk. el-Bakara 2/221).

Geçici Evlilik

İslâm’dan önce zina ve geçici bir zaman için evlenme (nikâhu’l-müt’a) yaygındı. Hz. Peygamber (sav) geçici evliliğe izin vermiş, sonra yasaklamıştır.

Çocuk Düşürmek veya Aldırmak

Annenin hayatını tehdit eden zorunlu bir durum olmadıkça, çocuk düşürmek veya aldırma (kürtaj) haramdır.

Cinsel Yasaklar

Cinsellikle ilgili haramlar: Yabancı birisinin avret yerine bakmak, elle boşalma (istimnâ/mastürbasyon), üreme organından başka bir yerden cinsel birleşme, adet gören kadınla cinsel ilişkiye girme, zina, homoseksüellik, lezbiyenlik/sevicilik, yabancı (nâmahrem) olan karşı cins ile baş başa kalma (halvet), hayvanla cinsel ilişki, kadınsı veya erkeksi davranışlar.

Dinlence ve Eğlenceyle İlgili Haramlar - Helaller

Evde Hayvan Bakmak

Evde hayvan beslemenin kural olarak câiz sayıldığı söylenebilir. Evde korunma ve avlanma amacı dışında süs olarak köpek beslenmesi, genel olarak hoş karşılanmamış ve haram görülmüştür.

Tavla, Satranç ve Benzeri Oyunlar

Sadece dinlenmek ve eğlenmek için tavla, satranç, kâğıt, domino, okey gibi oyunları oynamanın mubah (serbest) olabilmesi için dört şart vardır:

- Namazın geçmesine veya gecikmesine sebep olmamak,
- Hiçbir menfaat beklememek; kumar oynayarak kazanç elde etmek istendiği takdirde, kesinlikle haramdır,
- Oyun esnasında dilini kötü sözden korumak,
- Normal dinlenme ve eğlenme ölçülerini aşarak vakit israfına varan alışkanlık ve düşkünlük haline getirmemek.

Hayvan Dövüştürmek

Zevk ve eğlence uğruna hayvanlara eziyet etmekten ibaret olan bu âdeti Peygamberimiz (sav) yasaklamıştır (Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 51; Tirmizî, “Cihâd”, 30).

Sarkı-Türkü Söylemek, Dinlemek ve Çalgı Çalmak

Müziğin, duruma göre değişen hükümleri vardır:

- Dünya arzusu ve şehvet histeriyle dolup taşan gençler için yalnızca bu duyguları tahrik eden müzik haramdır.
- Vakitlerinin çoğunu buna veren, işigali âdet haline getiren kimse için mekruhtur.
- Güzel sestense zevk alma dışında bir duyguya kapılmayan kimse için müzik mubahtır.
- Allah sevgisiyle dolup taşan, duyduğu güzel ses kendisinde yalnızca güzel sıfatları tahrik eden kimse için

müstehaptır.

- Şarkı söyleyen kadın olur, dinleyen de kadın sesinin şehvetini tahrik edeceğinden korkarsa dinlemek haramdır.
- Müzik âleti içki meclislerinin sembolü olan âletlerden ise bunu kullanmak haram olur; diğerleri mubah olmakta devam eder.
- Şarkı ve türkünün güftesi bozuk, İslâm inancına ve ahlâkına aykırıysa, bunu müzikli veya müziksiz söylemek ve dinlemek haramdır.

WWW.AOF.COM.TR